

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

laten dat zien. Talrijke details van het huiselijke en familiale leven worden en passant beschreven. Kortom, charmante licht verteerbare kost voor de liefhebber.

Een bijna verdwenen Freudbiografie

Bespreking van

Isidor / Isak Sadger (2006). *Sigmund Freud — Persönliche Erinnerungen*.
Redactie: A. Huppke en M. Schröter.
Tübingen: Edition Diskord.
ISBN 978 3 89295 768 3, 160 pp., € 17,60
(Engelse uitgave 2005: *Recollecting Freud*.
Redactie: A. Dundes. Madison WI:
University of Wisconsin Press)

HARRY STROEKEN

Sigmund Freud — Persönliche Erinnerungen is een zeer curieus boek: Sadger — een van de oudste leerlingen van Freud — schreef het tussen 1924 en 1928. Hij liet het boek vertalen in het Engels, en de Duitse en de Engelse uitgaven lagen in de magazijnen voor de verkoop gereed voor zodra ... Freud gestorven zou zijn. Toen Freud in 1923 kanker in zijn mond bleek te hebben was de algemene verwachting dat hij geen jaar meer te leven had. Sadger begon alvast aan een biografie. Soms gebruikte hij zelfs formuleringen alsof Freud al gestorven was. Freud bleef echter tegen alle verwachting leven tot september 1939. Het bestaan van het boek moest volgens de opdracht van Sadger geheim blijven tot na de dood van Freud, maar Eitingon en Jones kregen er toch exemplaren van in handen. Ze waren woedend, want Freud werd hier een erge sadist genoemd, die ontrouw geweest zou zijn aan zijn joodse afkomst en de originaliteit van leerlingen zou hebben onderdrukt. Dat kon niet. Het boek kwam nooit op de markt en Sadger verliet de Weense

vereniging. De Duitse exemplaren werden wellicht door de nazi's vernietigd en niemand weet welk lot de Engelse uitgave beschoren was. Het boek leek van de aardbodem verdwenen, maar het elektronische bibliotheekwezen opent nieuwe mogelijkheden. Er bleek nog één exemplaar te staan in de bibliotheek van de Keio Universiteit in Tokio; vervolgens dook er nog een tweede exemplaar op in de bibliotheek van de Nationale Hebreeuwse Universiteit in Jeruzalem. Nu is het boek dan vijfenzeventig jaar later beschikbaar. Natuurlijk hopeloos verouderd, maar toch soms heel interessant.

Wat waren Sadgers motieven? Dat is moeilijk te zeggen, maar zeker is dat hij Freud enorm bewonderde en dat deze zich tolerant-welwillend heeft opgesteld ten opzichte van deze zeer moeilijke leerling. Freud noemde Sadger een fanaticus, moeilijk belast met orthodoxie, die nu in de psychoanalyse geloofde in plaats van de wet die God gaf op de Sinaï. Sadger voelde zich tekortgedaan, slachtoffer, onvoldoende erkend door collega's als een van de eerste zenuwartsen die in zee gingen met Freud toen die nog een geïsoleerde, zelfs weggehoonde zenuwarts was. Zeker is tevens dat Sadger zeer onhandig heeft geopereerd, maar dat de censuur van ijverige leerlingen als Jones, Eitingon en dochter Anna toen al onverbiddelijk was.

Wat is er inhoudelijk nog interessant aan het boek? Over allerlei onderwerpen weten wij intussen zoveel meer, maar een ooggetuige vanaf het eerste begin kan toch nieuwe dingen vertellen. Sadger was in 1895 een van de drie mannen — drie was het minimum om een college te laten doorgaan — die zich hadden ingeschreven voor de colleges van docent Freud. Hij had zich laten overhalen door Max Kahane, een leerling van Freud van het vroegste uur, met wie hij later in onmin geraakte zoals met zo velen. Sadger bewonderde de grootse redeenaar Freud, die op informele gesprekstoon de diepste dingen naar voren kon brengen. In zijn colleges was dat zo, maar ook in zijn

schitterende voordracht over de Rattenman op het eerste psychoanalytische congres. Sadger noemt Freuds meest uitgesproken karaktertrek zijn liefde voor de waarheid. Verder lees je over: grote honger naar mensen van wie velen na gebruik werden afgestoten. Termen als genie, erge sadist, pieke-raar, tiran, charmeur vallen, en Sadger noemt karakteristieken voor Freud als: vrijgevig met zijn ideeën, verdroeg moeilijk originaliteit bij zijn leerlingen, onberekenbaar humeurig, dankbaarheid was niet zijn sterkste punt, begaafde organisator waarzonder de psychoanalyse niet zo'n opgang had gemaakt, mensenkenner en geboren leider met onvoorwaardelijk gezag. De grote vijandschap van de kliniek, de gevestigde psychiatrische kringen in Wenen tegenover Freud en de psychoanalyse wordt ironisch en bitter beschreven. Beschreven worden de woede en de walging van de Weense analytici, medestrijders van het eerste uur, toen Freud alle macht in handen van de Zwitsers, met name van Jung, wilde leggen. Freuds Witz heeft volgens Sadger een bittere galsmaak, zijn ironie was scherp, maar nooit kwam het tot een bevrijdende lach.

Freud zou niet zo'n trouwe jood geweest zijn als hij zelf beweerde: hij kon alleen niet anders. Zijn keuze voor lekenanalyse zou vooral uit haat tegen de artsen voortkomen, die hem in Wenen zo veel jaren hadden bespot. Vervolgens was er de wens mensen als Rank, Reik en zijn dochter Anna goed te verzorgen. Sadger was ertegen, zoals negentig procent van de analytici volgens hem. Tevens is in deze uitgave een bibliografie van Sadger opgenomen en er wordt een inhoudelijk overzicht gegeven van zijn bijdragen aan de psychoanalyse, die vooral betrekking hebben op de perversie — hij schreef een soort psychoanalytische psychopathia sexualis — en op de toegepaste psychoanalyse. Al met al een merkwaardig, maar interessant boek.

Een begeleiding bij het lezen van Bion

Bespreking van

Paulo Cesar Sandler (2005). *The language of Bion — A dictionary of concepts*. Londen: Karnac. ISBN 978 1 85575 366 2, 853 pp., £45,-

RUDI VERMOTE

The language of Bion biedt verschillende conceptuele ingangspoorten tot het werk van Bion en is in die zin vergelijkbaar met de klassieke *Vocabulaire de la psychanalyse* van Laplanche en Pontalis (1967) en met *Language of Winnicott* van Abram (1996). Het is een erg lijvig boek omdat de auteur niet alleen refereert naar Bion, maar telkens Bion zelf aan het woord laat en soms bladzijdenlange citaten geeft. Het is dus bij wijze van spreken een boek vol knipsels uit het werk van Bion, maar aan elkaar gezet vanuit een conceptuele benadering. Sandler kent het werk van Bion goed, hij vertaalde het grotendeels in het Portugees. Hij benadert het werk met veel respect en nauwgezetheid. Toch komt het geheel rommelig over. De auteur labelde veel woorden als 'concept'. Bijvoorbeeld onder p: pain, paramnesia, parasitic, penis, penumbra of associations enzovoort, om een aantal opeenvolgende concepten te noemen. Niet allemaal woorden waar men spontaan onder zal gaan zoeken. Mijns inziens had de auteur beter enkele grote concepten als ingangspoort kunnen gebruiken, zoals Hinshelwood (1989) in zijn *Dictionary of kleinian thought* doet. Ondanks het grote aantal concepten ontbreekt er een lijst, zodat de lezer geen referentiepunt heeft in de doolhof. Daarenboven zijn er door deze werkwijze veel herhalingen. Hoewel het een verzorgd boek is, is de lay-out zo dat de concepten niet vanzelf in het oog springen tussen het vele knip- en plakwerk.